

Podpora čtenářství romské mládeže: zpráva z webináře [1]

Autor:

- [BUCHTOVÁ, Barbora](#) [2]

Číslo:

- [2020, ročník 29, číslo 1](#) [3]

Rubrika:

- [Trendy v knihovnách](#) [4]

Klíčová slova:

- [čtení](#) [5], [Romové](#) [6]

Jak to všechno začalo

Na konci roku 2019 jsme s projektem [Sociální inovace v knihovnách](#) [7], který fungoval pod Kabinetem, nyní Katedrou informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (projekt je již ukončen), navázali spolupráci s organizací [IQ Roma servis](#) [8]. Bylo snadné najít, kde se naše témata prolínají. Studenti z [programu Gendalos](#) [9] (většinou mladí Romové, kteří mají zájem studovat na střední nebo vysoké škole) se často potýkají s problémem neúspěšné státní maturity z češtiny, přestože v jiných předmětech prospívají bez problémů. Čeština pro mnoho z nich zkrátka není prvním jazykem. Kolegové z IQ Roma servisu se domnívali, že by jim mohlo pomoci, kdyby se více věnovali čtení. A právě čtení a rozvoj čtenářství je jedním z témat, o které mají zájem knihovny. Proto jsme se dohodli, že společně uspořádáme seminář na téma Podpora čtenářství romské mládeže.

Plánování a fokusní skupina s mladými Romy

Během plánování jsme se rozhodli uskutečnit průzkum, do kterého jsme zapojili mladé lidi z projektu Gendalos. Cílem bylo zjistit jejich vztah k literatuře a čtení. Během fokusních skupin s mladými Romy jsme zjistili, že jejich vztah k literatuře se příliš neliší od mládeže mimo romskou komunitu – někteří moc nečtou, jiní jsou naopak velcí čtenáři nebo se dokonce pokoušejí o vlastní tvorbu. Co však všechny mladé spojovalo, byl jejich pozitivní vztah k sociálním médiím. Vzhledem k tomu, že se v současné době sféra literatury a sociálních médií často prolíná (vycházejí například knihy s texty původně publikovanými na blozích či sociálních sítích, knihy tweetů či knihy vzniklé participativně prostřednictvím sociálních médií), chtěli jsme do programu zařadit také odpolední interaktivní část na téma prolínání sociálních médií a literatury, kterou povedou mladí Romové z projektu Gendalos a která proběhne rovněž za přítomnosti jejich kamarádů.

[10]

Fokusní skupiny v Knihovně Jiřího Mahena s mladými Romy (zdroj: IQ Roma servis)

A pak přišel koronavirus...

Původní koncept semináře v Knihovně Jiřího Mahena a odpolední interaktivní části s mladými studenty z projektu Gendalos se však nepodařilo úplně naplnit. V březnu přišla epidemie onemocnění covid-19 a s ní i opatření, kvůli kterým jsme museli nakonec fyzický workshop zrušit. Rozhodli jsme se ale akci i tak uskutečnit a přesunout ji do online prostředí – jinými slovy uspořádat tzv. webinář. Koronavirová epidemie a opatření z ní vyplývající však paradoxně přinesla i výhody – bylo jednodušší domluvit se na termínu téměř se všemi řečníky, o které jsme měli zájem, jelikož i jim se díky karanténním opatřením trošku uvolnily kalendáře. Výhoda spočívala i v tom, že se mohli zúčastnit i lidé, pro které by dojet na seminář do Brna znamenalo fyzickou bariéru. Díky tomu na webináři vystoupili následující skvělí řečníci:

- David Tišer (ARA ART);
- Máša Bořkovcová (Nová škola);
- Katarína Kalivodová (Společnost pro kreativitu ve vzdělávání);
- Janette Motlová (EDUMA);
- Radka Patočková (nakladatelství KHER);

- Veronika Kačová (časopis KEREKA);
- Robin Stria (Muzeum romské kultury).

Vynikajícími příspěvky webinář obohatily i přednášející z knihoven: Petra Sitárová z Knihovny města Ostravy a Kateřina Šidlofová z Krajské vědecké knihovny v Liberci, které se práci s Romy a s romskou literaturou rovněž věnují.

Webináře se nakonec zúčastnilo cca 50 lidí. I pro ně možná bylo jednodušší přihlásit se vzdáleně než dojíždět fyzicky do Brna.

Co jsme se na webináři dozvěděli?

Seminář představil několik programů, metod a případových studií, které mohou posloužit jako inspirace pro ostatní, ať již knihovny nebo organizace věnující se pedagogické činnosti. Prezentace a videozáznamy z webináře jsou k dispozici na stránce bit.ly/romske-ctenarstvi [11] (dole).

Webinář zahájila Kristina Studená (IQ Roma servis, projekt Gendalos) s úvodní přednáškou o tom, proč má význam věnovat se tématu podpory čtenářství romské mládeže. Kromě výše zmíněné nutnosti uspět u státních maturit z českého jazyka mluvila rovněž o důležitosti rozvoje všeobecného přehledu, slovní zásoby a jazykové vybavenosti romských studentů. Neméně důležitá je i podpora jazykových kompetencí v romském jazyce.

Na téma romštiny navázal David Tišer (ARA ART), který zmínil Mezinárodní den romského jazyka, jehož oslavy se již teď konají ve spolupráci s knihovnami (např. v Liberci, Rokycanech, České Třebové či Ostravě). Během nich mají romští autoři možnost se prezentovat. Hlavním tématem vystoupení však byl romský etnoлект – čeština a romština žijí vedle sebe velmi dlouhou dobu, což způsobilo vzájemné prolnutí obou jazyků, které může Romům způsobovat problémy se spisovnou češtinou.

Tématem romského etnolektu se zabývá i další přednášející Máša Bořkovcová (Nová škola o.p.s.), která o romském etnolektu vydala i knihu. Její příspěvek na webináři se věnoval především čtenářským klubům s romskou mládeží, které pořádá. Velkým přínosem jejího příspěvku byl i seznam knih podle témat aktuálních pro sociálně znevýhodněné a kulturně odlišné děti. Pod názvem *Knihy je přítel* je dokument k dispozici na [stránkách čtenářských klubů ve formátu PDF](#) [12]. Přednášející rovněž zdůraznila, že velkým pomocníkem k nalezení motivace ke čtení bývá i romská literatura, která mladým Romům může pomáhat při hledání vlastní identity.

Následovalo vystoupení Kataríny Kalivodové (Společnost pro kreativitu ve vzdělání), která prezentovala zkušenosti ze spolupráce se segregovanými školami, kdy využívali kreativních prostředků (jako příklad byl uveden krátký film o Janu Amosu Komenském, který natočili sami žáci) pro rozvoj dětských kompetencí, např. kritického myšlení nebo práce s textem. Během této spolupráce dospěli k mnoha zjištěním, díky kterým (jsou-li aplikována v praxi) výuka funguje dobře a posouvá děti dál. Jedná se o následující zjištění: role učitele je podněcující, děti si organizují čas samy, prostor není organizován klasicky jako ve třídě, ale flexibilně, úkoly se řeší ve skupinách, děti vidí celý proces a vědí, co se kterou činností mohou naučit pro svůj život, aktivity nejsou statické, ale mobilní, je zde plná inkluze, je kladen důraz na sebeřízení žáků a žáci dostávají průběžnou zpětnou vazbu (reflexi).

Blok zakončila Janette Motlová (EDUMA), která se zabývala otázkou, co vede děti k tomu, že čtou rády nebo nerady. Za nejdůležitější pokládá práci s emocemi během čtení a také probouzení zvědavosti v dětech. Motivace tkví ve správném výběru titulu na míru přímo dětem – např. pokud odráží jejich životní situaci, jejich zájmy či povahu.

Další blok s názvem Inspirace zahájila Radka Patočková z nakladatelství KHER, které nejen vydává

knihy romských autorů, ale snaží se rovněž budovat svou čtenářskou komunitu a šířit osvětu o romské literatuře (pořádají různé aktivity, čtení, křty, účastní se literárních festivalů, informují o romské literatuře prostřednictvím médií). Vydavatelství vycházelo z odkazu Mileny Hübschmannové, která dříve pomáhala romským autorům publikovat jejich tvorbu. Po její smrti však neměli romští autoři na koho se obrátit, a proto vzniklo nakladatelství KHER, které se zaměřilo výhradně na publikování romské literatury. Vyhlašuje takzvané „otevřené výzvy“, během nichž se snaží motivovat romské autory, kteří mají zájem např. publikovat beletrii nebo svůj osobní příběh. Dávají jim možnost najít odvahu k publikování a tím se i emancipovat. Mnohým z vydaných děl se dostalo pochvalných recenzí v mainstreamových médiích.

Dále na webináři vystoupila Veronika Kačová, žurnalistka publikující v romském časopisu KEREKA a v romských novinách Romano hangos. Obě média ve svém příspěvku ukázala a představila rovněž svůj osobní příběh – nastínila, jak se dostala ke čtenářství i vlastní tvorbě.

Posledním přednášejícím v bloku se stal Robin Stria (Muzeum romské kultury), jenž prezentoval svou zkušenost s prací se staršími dětmi. Hovořil o tom, jak je možné propojit storytelling a tvorbu videí. Výsledkem je např. sitcom a také divadelní hra Miri Fajta, která se pokouší nabourávat stereotypy o životě v romských rodinách.

Další část webináře byla věnována přímo pohledu knihoven. Kateřina Šidlofová z Krajské vědecké knihovny v Liberci popsala, jak u nich došlo k tomu, že knihovna začala vydávat knihy romských autorů. Knihovna nejdříve vydala knížku romských pohádek – právě za účelem podpory čtenářství romských dětí. Následovalo několik knih romských autorek. Vydávání romské literatury v liberecké knihovně úzce souvisí s projektem Prolínání kultur, který v knihovně probíhal několik let.

Petra Sitárová z Knihovny města Ostravy začala pracovat s romskými dětmi a mládeží, jelikož byli občasnými návštěvníky poboček v sociálně vyloučených lokalitách. Od roku 2006 v nově zrekonstruované pobočce v Ostravě Vítkovicích funguje projekt [ROMANI KEREKA](#) [13]. Nová pobočka si kladla za cíl nabídnout místo, kde se bude setkávat majorita s minoritou, a také přiblížit dětem knihovnu jako místo plné dobrodružství. V knihovně mají také připravenou specializovanou besedu pro romské děti nazvanou Ve dlaních vepsáno, která se je snaží vést k uvědomění si vlastní historie a kultury. Pořádají také další vzdělávací a volnočasové aktivity, kde kladou velký důraz na interaktivitu a pochvalu. V práci jim velmi pomáhá romský asistent, který je v knihovně zaměstnán. Petra Sitárová se domnívá, že by každé knihovně ve vyloučené lokalitě mohl podobný romský asistent pomoci a že by mohlo být užitečné, kdyby se knihovníci domluvili na spolufinancování romských asistentů v knihovnách.

Odpolední čas měl být v původním konceptu věnován workshopovému programu, který připraví sami mladí Romové z projektu Gendalos pro své vrstevníky a knihovníky. Tématem mělo být výše zmíněné prolínání sociálních médií a literatury. Změna konceptu z fyzického semináře na webinář nám tento plán trochu narušila; workshopu se navíc nakonec mohl zúčastnit jen jeden student coby přednášející. I tak jsme této příležitosti alespoň částečně využili a celý den tak zakončil Štefan Feri svou prezentací o memech na sociálních sítích, které sám tvoří.

[14]

Někteří z přednášejících na webináři. Zleva: David Tišer, Radka Patočková, Veronika Kačová a Janette Motlová (zdroj: Katedra informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity)

Co mohou dělat knihovny a knihovníci už teď?

Pro knihovny může být zajímavé začít spolupracovat s [Novou školou, o.p.s.](#) [15], např. na zmiňovaných čtenářských klubech, které vedou velkému pokroku u dětí ze sociálně znevýhodněných rodin, nebo navázat spolupráci s organizací [EDUMA](#) [16], která skvěle pracuje se storytellingem a metodami zaměřenými na změny postojů lidí a budování empatie. Pro knihovny z jižní Moravy může být podnětné spolupracovat také s [IQ Roma sevisem](#) [17], který má řadu zkušeností s prací s romskou mládeží.

Knihovny se mohou dále zapojovat do Mezinárodního dne romského jazyka, pořádaného organizacemi ARA ART a Slovo 21, a zařadit se tak po bok knihovny rokycanské, liberecké, třebovské a ostravské.

Knihovníci se rovněž mohou více informovat a získávat přehled o romské literatuře, aby mohli tímto směrem obohatit svůj fond. Pro knihovny, do kterých třeba už Romové chodí, může být dobrým startem doplnit fond např. knížkami z nakladatelství KHER a dalšími knihami od romských autorů. Romská literatura by měla být považována za součást české literatury, jako je tomu např. u německé židovské literatury, jak poznamenala ve svém příspěvku Radka Patočková. Knihovny jsou pak skvělým místem, které může dostávat tuto literaturu k jejímu publiku.

Z knih od romských autorů mohu také doporučit autobiografickou knížku *Cikánka* přímo od Janette Motlové, která na webináři rovněž vystoupila. Důležitou roli v knize totiž hraje právě postava paní knihovnice („teta Knižná“), která Janette Motlovou výrazně ovlivnila a přivedla ji ke knížkám a vzdělání, přestože k tomu doma nebyla vedena. Věřím, že přečtení této knihy může knihovníkům dodat inspiraci a odvahu začít pracovat s romskými dětmi.

Já osobně jsem měla velkou radost ze zájmu knihovníků o toto téma, který si vyvozují z hojné účasti na webináři. Všem knihovníkům, kteří se tématu věnují, držím i do budoucna palce. Doufám, že díky jejich práci mladí Romové získat více příležitostí k tomu, aby vedli úspěšný a spokojený život – podobně jako k tomu dopomohla „teta Knižná“ Janette Motlové.

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2020-rocnik-29-cislo-1/podpora-ctenarstvi-romske-mladeze-zprava-z>

Odkazy

[1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2020-rocnik-29-cislo-1/podpora-ctenarstvi-romske-mladeze-zprava-z>

[2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/buchtova-barbora>

[3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2020-rocnik-29-cislo-1>

[4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/trendy-v-knihovnach>

- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/cteni>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/romove>
- [7] <http://komunitni.knihovna.cz/>
- [8] <http://www.iqrs.cz/en>
- [9] <http://www.gendalos.cz/>
- [10] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/718/buchtova1.jpg>
- [11] <http://bit.ly/romske-ctenarstvi>
- [12] <https://new.ctenarskekluby.cz/storage/app/media//Metody/KNIHA%20je%20p%C5%99%C3%ADtel-literatura.pdf>
- [13] <http://cms.kmo.cz/www/cl-900/91-projekt-romani-kereka-romsky-kruh/>
- [14] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/718/buchtova2.png>
- [15] <http://www.novaskolaops.cz/>
- [16] <http://eduma.sk/>
- [17] <http://www.iqrs.cz/>